

Dragi Đaci! Dragi Kolege!

O knjizi

U ruci držite treću knjigu u nizu zbirki zadataka za novu maturu iz povijesti što ga je izdao Nemzeti Tankönyvkiadó. Zbirka pruža više od 300 *zadataka za vježbanje*, iz gradiva 12. razreda koji na svestran način pomažu u pripremi i pripremanju učenika za novu pismenu maturu iz povijesti, koja će se uvesti 2005. godine.

Zašto ove zadatke nazivamo zadacima za vježbanje ako u svim elementima odgovaraju zadacima kojima će se učenici susresti na maturi? Jer pomažu u upoznavanju tijeka učenja, u obradi određene jedinice nastavnog programa (npr. suvremeno doba; današnje mađarsko društvo i način života), u formiranju *uvjeta tipa sposobnosti* koji se očekuju na ispitu (npr. upotreba i ocjenjivanje izvora, snalaženje u prostoru i vremenu), te u upoznavanju novih tipova zadataka i uputa za ispravljanje.

Ovdje se obrađuju sve teme iz povijesti 12. razreda koje se nalaze u okvirnome nastavnom planu. Kako bi se nastavnikov rad – uz obradu sadržajnih elemenata – svjesno usredotočio na unapređenje zahtjeva tipa sposobnosti (kompetencija) koji se očekuju na ispitu, ove kompetencije smo označili piktogramima pokraj svakog zadatka:

uporaba i ocjenjivanje izvora;

uporaba stručnog jezika;

snalaženje u prostoru i vremenu;

pronalaženje čimbenika koji su od presudnog utjecaja na zbivanja;

predstavljanje povijesnih zbivanja i pojava na problemski način.

Kod svih tema 12. razreda – po propisima nove mature – ova knjiga sadrži zadatke na dvije razine (srednji i viši stupanj). Za lakše snalaženje, tekstovi i piktogrami zadataka višega stupnja tiskani su zelenom bojom. Knjiga u svakoj temi sadrži četiri-pet zadataka testa na koje treba dati kratke odgovore, odnosno dva, tzv. tekstualna zadatka (rješavanje problema, raščlamba) esejskog tipa. Za obilježavanje zadataka koristimo se ovim piktogramima:

zadaci koji zahtijevaju jednostavne, kratke odgovore;

esejski zadaci problemskog tipa;

analitički sastavak (potreban je dulji odgovor).

Na početku svakog poglavlja navedeni su leksički podaci okvirnoga nastavnog plana i uvjeti koji su navedeni u ispitnim dokumentima. Vjerujemo da će to znatno pomoći u uspješnoj pripremi na ispite. Također može biti vrlo korisna tražilica po kompetencijama koja se nalazi u dodatku knjige.

Nova matura iz povijesti s posebnim naglaskom na kompetencije

Glede zamisli nova matura iz povijesti kreće iz zaključka: „da raspolaže suvremenom povijesnom naobrazbom, danas možemo izjaviti za onu osobu čije je znanje bogato i široko, koja može izraziti svoje misli i pismeno i usmeno, ali istodobno je svjesna objektivnih i subjektivnih granica rekonstrukcije prošlosti”. Osnova je naših općenitih ciljeva da se nastava povijesti u srednjim školama može smatrati uspješnom samo onda ako se usporedno s usvajanjem građe formiraju sposobnosti koje su prijeke potrebne za svestranu povijesnu naobrazbu. U okolnostima demokratskog i političkog sustava usporedno dolaze do izražaja različiti svjetonazori, vjere, vrijednosti i politička shvaćanja, čak i u različitim povijesnim motrištima. Sve to na jednostavniji način znači da nova matura iz povijesti pokušava opet uspostaviti – u prijašnjim desetljećima narušenu – prirodnu ravnotežu *spoznaja, sposobnosti i standarda*.

Na maturama su do sada, a pogotovo na prijamnim ispitima važnu ulogu imali brojni elementi povijesne naobrazbe (razmišljanje, orijentacija), ali je ipak najvažnije bilo tzv. leksičko znanje (imena, datumi). Na novoj maturi iz povijesti od 2005. to će se stanje promijeniti. Na ispitu će, umjesto zahtijevanja gomile konkretnih podataka, naglasak biti na povijesnom razmišljanju, svestranoj upotrebi naučenoga, sposobnosti raščlambe izvora, zemljovida, slika i fotografija. Neće se nastaviti besmisleno bubanje! Dakako, to ne znači da od sada neće trebati ništa znati na maturi. Tek pomalo drugačije!

Zadatak nove mature iz povijesti bit će mjerenje *ključnih kompetencija* (npr. razumijevanje teksta, prepoznavanje problema, kreativno razmišljanje, prepoznavanje logičnih veza, oblikovanje teksta), sposobnosti koje se mogu steći pri učenju povijesti, a korisne su na različitim područjima svakodnevnog života (npr. snalaženje u prostoru i vremenu, pronalaženje čimbenika koji su od presudnog utjecaja na događaje).

I opis ispita je praktično ostvarenje ovog razmišljanja. Taj opis profesorima i učenicima pomaže da se na najbolji mogući način pripreme za ispit. Na temelju opisa se može saznati kakvi unutarnji omjeri dolaze do izražaja pri sastavljanju zadataka (npr. razdoblja, tematika) i kakva se pomoćna sredstva (npr. zemljovid, pravopisni rječnik) mogu upotrebljavati na ispitu.

Novi pismeni zadaci

Na maturi iz povijesti promjene načina ispitivanja mogu se najbolje shvatiti nakon upoznavanja novih pismenih zadataka. Promjena koja najviše upada u oči jest da *svaki zadatak sadrži neki izvor* (tekst, sliku, zemljovid, dijagram, grafikon, karikaturu itd.) koji obuhvaća sve podatke i informacije potrebne za uspješno rješenje zadatka. Sve to ujedno znači da učenici ni slučajno neće naići na pitanja koja počinju sa „tko, kada, gdje” i koja se inače vrlo često postavljaju na satima povijesti. Umjesto toga pojavit će se zadaci koji se odnose na izvore, dokumente i rješavanje problema.

Novosti zadataka i promjene tipova zadataka opisani su u tablici na 5. stranici.

Štovane Kolege!

Ova zbirka zadataka sadrži različito teške zadatke. Korisnici mogu izabrati zadatke koji po težini i tematici najviše odgovaraju njihovim zahtjevima, odnosno sposobnostima. Zadaci se mogu obraditi:

- u okviru školskih sati, vježbanjem;
- kao pismena ili usmena domaća zadaća;
- kao samostalan pismeni rad;
- kao skupni rad, na taj način učenicima možemo povjeriti zadatke koji najviše odgovaraju njihovim sposobnostima;

Primjeri za moguće tipove zadataka
1. Traganje za informacijama pomoću izvora (tekst, slika).
2. Formuliranje jednostavnih zaključaka ili ocjena na temelju izvora.
3. Usporedba pojedinih dijelova izvora, odnosno utvrđivanje razlike među njima.
4. Usporedba i analiza informacija koje potječu iz različitih tipova izvora (tekst, slika, dijagram).
5. Prikupljanje pojmova po određenim načelima, odnosno izvođenje zaključaka.
6. Tumačenje pojmova, određivanje kojem razdoblju i zemljopisnom području pripadaju.
7. Prikupljanje informacija i izvođenja zaključaka pomoću zemljovida.
8. Formiranje jednostavnih zaključaka na osnovi zemljovida.
9. Utvrđivanje redoslijeda pojedinih povijesnih događaja.
10. Razlikovanje i tumačenje ciljeva i posljedica.
11. Prepoznavanje i razlikovanje povezanosti uzroka i posljedica.
12. Formiranje zaključaka o posljedicama događaja, tijekova, pojava i odluka.
13. Pronalaženje povezanosti između procesa i slijeda događaja različitog tipa.
14. Ostalo.

- cijeli razred zajedno, dogovaranjem;
- brižno izabравši zadatke za pismeni ispit.

Korisno je da se točno rješenje obrazloži u okviru zajedničke rasprave, da se analiziraju tipične jezične i sadržajne pogreške, te pogreške u oblikovanju teksta.

Sukladno namjeri sastavljača ovih zadataka pojedinim izvorima često pripada više zadataka. Kod zadataka testa obično treba izabrati jedan, jer rješenjem jednog zadatka dobivamo i rješenje drugog zadatka, pa tako ti zadaci ne mogu biti obrađeni na istom satu. Zadaci testa, međutim, često pomažu u rješavanju težih, esejističkih zadataka jer svjesno vježbaju one sposobnosti učenika koje su prijeko potrebne za odgovarajuće razumijevanje i raščlambu izvora, dokumenata, statističkih podataka, kronologija i zemljovida.

Priprema za ispit

Rad profesora povijesti ti novi zahtjevi zasigurno će promijeniti jer promijenjeni tipovi zadataka prije svega iziskuju nastavu koja je usredotočena na zadatke i problematike. To dakle znači da se učenici na maturu trebaju pripremiti znatno drugačije nego do sada. Pogotovo drugačije kao za sadašnje prijamne ispite! Prije svega trebamo shvatiti činjenicu da je naš rad uspješan samo onda ako su naši daci određeno povijesno razdoblje ne samo naučili već i shvatili. Samo ako znaju analizirati izvore karakteristične za to razdoblje, odnosno na temelju njih samostalno riješiti usmene ili pismene zadatke. Ta očekivanja mogu se ostvariti tek uz aktivno sudjelovanje učenika. Sve se to uspješno može provesti samo onda ako profesori na temelju ispitnih zahtjeva preispitaju svoje programe, odnosno ako je potrebno, „prestrukturiraju” i smanje gradivo.

Razumijevanje teksta i vježbanje njegova oblikovanja treba da budu najvažniji zadaci rada stručnih nastavnika. Pri svom radu svakako trebamo voditi računa o

zadacima u svezi s promjenom načela popravka i ocjenjivanja, jer se kriteriji koji su navedeni u uputama za rješenja u prvom redu odnose na *operacije koje treba izvršiti* (npr. prikupljanje informacija na temelju određenih načela, odnosno oblikovanje pitanja o uzrocima i posljedicama povijesnih zbivanja), a ne na njihov sadržaj.

Štovani Daci!

Ovo višesveščano izdanje nakladničkog zavoda Nemzeti Tankönyvkiadó, čiji jedan svezak držite u rukama, pokušava pružiti pomoć u pripremi na novu maturu iz povijesti, koja se uvodi od 2005. godine. Prvi svezak sadrži zadatke za 9. i 10., drugi za 11., a treći za 12. razred, svaki sa po 230 – 300 zadataka. Četvrta pak knjiga pruža pomoć za pripremu na usmene zadatke. Za svaku zbirku zadataka postoji i ključ rješenja.

Koristeći se ovom zbirkom zadataka, na ispit se možete pripremati tako da usput naučite novo gradivo, odnosno usporedno s tim do mature razvijete one sposobnosti koje su vam prijeko potrebne za uspješno polaganje ispita.

Za pripremanje i zajedničko učenje želimo vam uspješan rad, marljivost i radost koja prati otkrivanje novih spoznaja!

U Budimpešti, u svibnju 2004.

Autori

8. Od Prvoga svjetskog rata do raspada bipolarnoga svijeta

Podaci vezani za ovu temu u okvirnome nastavnom planu	
Pojmovi	munjeviti rat – pozicijski rat, ultimatum, Centralne sile, pacifizam, sovjeti, fašizam, korporativna država, jednostranački sustav, komunizam, kolektivizacija, GULAG, Mala Antanta, zaštita manjina, burza, kriza zbog prekomjerne proizvodnje, New Deal, plansko gospodarstvo, totalna diktatura, nacionalsocijalizam, Führerovo načelo, osovina Berlin – Rim, Anschluss, koncentracijski logor, masakr, holokaust, partizani, totalni rat, antifašistička koalicija, željezna zavjesa, hladni rat, natjecanje u naoružavanju, Trumanovo načelo, Marshallova pomoć, socijalno tržišno gospodarstvo, europska integracija, NATO, Varšavski pakt, rimski ugovori, slijetanje na Mjesec, treći svijet, Brežnjevljeva doktrina, globalni svijet, politika popuštanja
Osobe	Franjo Ferdinand, Staljin, Trocki, Wilson, Clemenceau, Lloyd George, Stresemann, Mussolini, Keynes, Roosevelt, Hitler, Göring, Churchill, Rommel, Montgomery, Žukov, Eisenhower, De Gaulle, Nehru, Gandhi, Čang Kai-šek, Mao Ce-tung, Ho-Ši-Min, Truman, Adenauer, Hruščov, Naser, Kennedy, Ivan XXIII., Brandt, Walesa, Reagan, Gorbačov
Godine	1914. – 1918., 1917., 1919., 1922., 1925., 1929., 1933., 1936., 1938., 1. rujna 1939., 22. lipnja 1941., 6. lipnja 1944., 9. svibnja 1945., 6. kolovoza, 2. rujna, 1947., 1948., 1949., 1955., 1956., 1957., 1961., 1968., 1975., 1991.
Topografija	Sarajevo, Marne, Somme, Petrograd, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, Čehoslovačka, Poljska, baltičke zemlje, Curzonova linija, Britanska zajednica naroda, Slovačka, Lenjingrad, Pearl Harbor, Midway, Staljingrad, Auschwitz, Hirošima, El Alamein, Kursk, Normandija, SRNJ, DRNJ, Kuba, Koreja

8.1. Značajke Prvoga svjetskog rata; mirovni sporazumi u okolini Pariza

TEME	STUPNJEVI ISPITA	
	Srednji stupanj	Viši stupanj
8.1. Značajke Prvoga svjetskog rata; mirovni sporazumi u okolini Pariza	Saveznički sustavi, fronte, karakteristike novog načina ratovanja. Teritorijalna, etnička i gospodarska analiza mirovnih sporazuma u okolini Pariza.	Uloga zaleđa u ratovima. Interesi i sukobi velesila za vrijeme mirovnih pregovora.

1. Pojmovi Prvoga svjetskog rata

Izaberite i podcrtajte one podebljanim slovima napisane riječi koje se uklapaju u definicije pojmova!

- a) munjevit rat: strategija izrađena od strane **engleskog/njemačkog/francuskog** (1 bod) vojnog vodstva koja je bila **neuspješna/uspješna** (1 bod) i u Prvome i u Drugome svjetskom ratu. Cilj je bio da koncentracijom snaga na određeni dio fronte, u najkraćem mogućem roku, možemo biti uspješni nakon **brzog napada/više-frontalnog napada /opkoljavanja** (1 bod).
- b) pozicijski rat: vojna djelatnost koja se odvija na **povezanim/pokretnim/nepokretnim** (1 bod) bojišnicama, izgrađenim položajima i sustavima utvrda. Ne može odlučiti o pobjedniku rata, zato suprotne strane obično pokušavaju **probiti/održati** (1 bod) sustav položaja.

5 b.

2. Proglas Franje Josipa

Pročitajte ovaj tekst, i odgovorite na pitanja!

„Najveća mi je želja da uz Božju milost svoje preostale godine posvetim djelima mira te da svoje narode obranim od ratnih stradanja i teškoća. Promisao je odlučila drugačije. Nečasni poslovi neprijatelja, koji je opčinjen mržnjom, prisiljavaju me da nakon dugih godina potegnem mač za obranu časti Monarhije, za očuvanje njezina ugleda, vlasti i teritorijalne cjelovitosti [...] Preko granice prelazi zla struja ... Cijela serija ubojitih atentata i jedna do detalja izrađena i ostvarena urota čiji užasni uspjeh pogodio je u srce Mene i moj vjerni narod: evo, to su daleko vidljivi tragovi [...] tajnih makinacija. [...] je odbila umjerene i pravedne želje moje vlade, odbila je ispoštovanje onih obveza koje su prirodni i potrebni temelji mirnog suživota naroda i država. Prisiljen sam dakle oružanom silom osigurati neophodne garancije unutarnjeg i vanjskog mira. U tom ozbiljnom času svjestan sam težine svoje odluke i svoje odgovornosti pred Svevišnjim. Sve sam promotrio i prosudio. S čistom savjesti stupam na put dužnosti.” (Iz proglasa Franje Josipa pod naslovom „Mojim narodima”)

- a) Navedite neprijatelja koji se spominje u proglasu! (1 bod)
- b) Koje je godine nastao proglas? (1 bod)
- c) Je li u tako započetom ratu Austro-Ugarska Monarhija vodila obrambeni ili napadački rat? (1 bod)
- d) Navedite jednu državu na koju je Franjo Josip mogao računati u tek započetom ratu! (1 bod)
- e) Na koju je velesilu mogao računati neprijatelj? (1 bod)
- f) Kada su te dvije države stupile u rat? (1 bod)

6 b.

dan: _____ mjesec: _____ godina: _____

3. Pariška mirovna konferencija: Wilson i Clemenceau

Uz čije se ime vežu ove definicije? Napišite kraj ulomka iz leksikona i navoda početno slovo osobe na koji se odnosi! (C = Clemenceau; W = Wilson)

- a) „Premijer, jedan od utemeljitelja i voditelja Radikalne stranke. Nakon njemačke kapitulacije bio je glavni organizator intervencije protiv Sovjetske Rusije i Mađarske Sovjetske Republike. Na pariškoj konferenciji borio se za hegemoniju svoje domovine i za političko i gospodarsko oslabljenje Njemačke. Njegovi su ga protivnici zvali „Tigar”.“ (1 bod) ☐
- b) „Političar demokrat, njegov su mirovni prijedlog iz siječnja 1918. sukobljene strane prihvatile, ali ga u mirovnom sporazumu ipak nisu provodile.” (1 bod) ☐
- c) „Budući mir i svjetska politika ovise o ovom pitanju: vodi li se ovaj rat za mir koji će se temeljiti na pravdi i sigurnosti, ili za postizanje nove ravnoteže snaga?” (1 bod) ☐

3 b.

Topografija Prvoga svjetskog rata (I.)

Odredite redoslijed sljedećih geografskih imena!

- A) Sarajevo
B) Marne
C) Somme
D) Petrograd

a) Na temelju njihova zemljopisnog položaja! Počnite s najsjevernijim i završite s najjužnijim! (1 bod)

b) Na temelju vremenskog redoslijeda zbivanja koja se vežu za njih! (Uzmite u obzir početak vojnih zbivanja!) (1 bod)

2 b.

5. Topografija Prvoga svjetskog rata (II.)

Ustanovite na koja od ovih pitanja možete dobiti odgovore na temelju povijesnog atlasa, a na koje ne! Pitanja na koje možete odgovoriti na temelju povijesnog atlasa označite oznakom X, a pitanja na koje ne, vodoravnom crticom!

- a) Po kojem redoslijedu su velesile stupile u rat? (1 bod) ☐
- b) Gdje i kada su upotrijebili bojni otrov za vrijeme Prvoga svjetskog rata? (1 bod) ☐
- c) Gdje i kada je bio prvi veći poraz njemačke flote? (1 bod) ☐
- d) Navedite napredovanje vojske Austro-Ugarske Monarhije tijekom 1917. godine na različitim frontama! (1 bod) ☐
- e) Koji je bio „crni dan” njemačke vojske? (1 bod) ☐

5 b.

6. Preokret u tijeku Prvoga svjetskog rata

Na temelju navedene kronologije, povijesnog atlasa i osobnih spoznaja, objasnite u kojoj se godini dogodio preokret u tijeku Prvoga svjetskog rata: 1916., 1917. ili 1918.!

KRONOLOGIJA

1916. veljača: Početak teških borba kod Verduna.
 svibanj: Sporazum Francuske i Engleske o podjeli Osmanskog Carstva.
 svibanj: Bitka kod Jütlanda.
 lipanj: Brusilovljeva ofenziva na Istoku.
 kolovoz: priključenje Rumunjske Centralnim silama.
1917. veljača: Njemačka oglašava neograničeni rat podmornica.
 veljača: Građansko-demokratska revolucija u Rusiji.
 travanj: Stupanje Sjedinjenih Američkih Država u rat na strani Antante.
 listopad: Početak boljševičkoga preuzimanja vlasti.
1918. 18. siječanja: Wilsonovih 14 točaka.
 ožujak: Brest-litovski mir.
 ožujak: Početak njemačke ofenzive na zapadnoj fronti.
 8. kolovoza: „Crni dan” njemačke vojske.
 rujan: Bugarska kapitulacija.
 listopad: Turska kapitulacija.
 11. studenoga: Njemačka potpisuje primirje.

21 b.

7. Mišljenje o vojnim zapovjednicima rata

Pročitajte mišljenje jednog engleskog povjesničara o vojnim zapovjednicima početne faze Prvoga svjetskog rata, i odgovorite na postavljena pitanja!

„Sveukupno oko šest milijuna ih je krenulo u prve bitke. [...] Njihovi zapovjednici su bili pretežito stariji ljudi čije su se spoznaje o vođenju rata temeljile samo na teoriji i na vojnim vježbama. Vrhovni zapovjednici [...] u svoje pozicije dospjeli su ponajviše zahvaljujući vlastitim vezama, ili političkim preokretima, ali nikako ne zbog sposobnosti. [...] malo njih je ikada u životu čulo zlonamjernu pucnjavu, a ni tijekom rata nisu obogatili svoje iskustvo – njihovi glavni stožeri bili su smješteni daleko iza svojih trupa, povlačili su crte na zemljovidima, izdavali su zapovijedi preko telefona, a u generalštabu su bili opkoljeni ulizicama.”
(J. P. Taylor)

a) Čije je vojno vodstvo mogao okarakterizirati povjesničar na taj način? Podcrtajte odgovarajući odgovor! (1 bod)

Centralne sile Antanta obje nijedne

b) Kakve su, po mišljenju povjesničara bile posljedice nekompetentnosti starijih generala? (1 bod)

4 b.

c) Kada je bio zadnji značajniji rat u Zapadnoj Europi prije Prvoga svjetskog rata (1 bod) i koje su bile sukobljene strane (1 bod)?

8. Pojmovi i ključne riječi

Jedan se dio dolje navedenih definicija odnosi na munjeviti rat, a drugi je dio povezan s pojmom Male Antanta. Označite u tablici znakom X odgovarajuću vezu!

	Munjeviti rat	Mala Antanta
Strategija Prvoga svjetskog rata.		
Strategija Drugoga svjetskog rata.		
Glavna karakteristika: koncentracija na jedan dio fronte.		
Francuska je podržala formiranje.		
Na kraju nije ostvaren cilj.		
Ideja njemačkoga vojnog vodstva.		

6 b.

(Bude li lošeg odgovora, bodovi se oduzimaju.)

9. Definicija pojmova

Definirajte navedene pojmove tako da u odgovor ugradite ove ključne riječi!

cilj, Čehoslovačka, 1920. – 1921., Francuska, dio fronte, srednjoeuropski odnosi, neuspjeh, njemačko vojno vodstvo, strategija, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

a) munjeviti rat: _____ (2 boda)

4 b.

b) Mala Antanta _____ (2 boda)

10. Nastanak Čehoslovačke

Na temelju odgovarajućeg zemljovida povijesnog atlasa i osobnih spoznaja objasnite značenje nastanka Čehoslovačke s gledišta europskih političkih odnosa! Kakvi su politički ciljevi ostvareni na taj način? Koje su opasnosti prijetile?

7 b.

11. Ratna odgovornost

Točka br. 231. Versailleskoga mirovnog sporazuma sadrži i pitanje o ratnoj odgovornosti. Pročitajte ovu točku mirovnoga sporazuma, i usporedite s mišljenjem dvaju povjesničara! Pojasnite ova tri izvora, i ustanovite sličnosti i razlike u sadržaju! Na temelju vlastitih spoznaja poduprite argumentima jedno od stajališta, i zaključite koje su težnje prevladale kod donošenja 231. članka!

„Članak 231. Savezne i Pridružene vlade izjavljuju, a Njemačka priznaje da su Njemačka i njezini saveznici, kao uzročnici ovih gubitaka i šteta, odgovorni za sve nastale štete koje su pretrpjele Savezne i Pridružene vlade, odnosno njihovi građani zbog rata koji su započeli Njemačka i njezini saveznici.”

„Priznali to ili ne, nastao je prikriven sporazum po kojemu su uzroci rata bili toliko složeni da se ne smije prebaciti odgovornost na jednu državu ili na skupinu država. Snažna je bila uloga tradicionalnih, kontinentalnih rivalnih žarišta [...] Istovremeno su se pojavili i sukobi zbog međunarodne trgovine, prevlasti nad morem i udaljenim kontinentima, u čemu je «krivnja» Njemačke bila u tome da je javno obznanila svoje zahtjeve.” (*Mária Ormos, povjesničarka*)

7 b.

„Dvije se stvari odnose na sve sudionike: Obje su strane mislile da se brane, i nijedna strana nije bila u potpunosti spremna za rat. Svi su preuveličali prijetnje neprijatelja, i svi su omalo-važavali rat.” (*Thomas Nipperdey, njemački povjesničar*)

12. Značajke Prvoga svjetskog rata

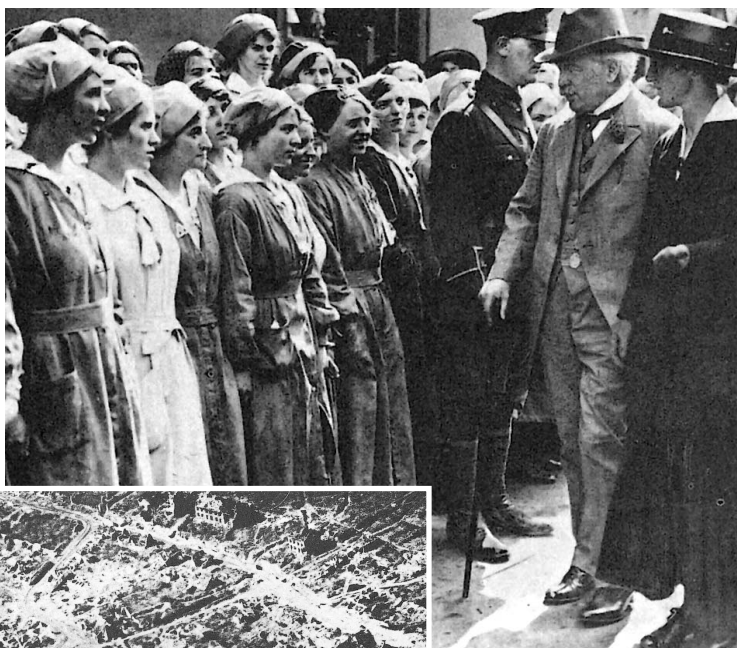

O Prvome svjetskom ratu sačuvane su brojne fotografije, u većem broju nego o bilo kojem ratu do tada, na kojima se osim istaknutih ličnosti pojavljuju i obični vojnici i svakodnevnicke rata i zaleđa.

Odaberite od ovih slika one koje po vašemu mišljenju najbolje prikazuju život zaleđa, i uz njihovu pomoć, odnosno na temelju vlastitih spoznaja pojasnite značenje i poteškoće zaleđa za vrijeme Prvoga svjetskog rata!

Lloyd George u posjetu djevojkama koje rade u tvornici za proizvodnju streljiva

Zračna snimka opustošenoga grada Loosa

Oglas za vrijeme rata

Spašavanje ranjenika u Prvome svjetskom ratu

16 b.

8.2. Nove gospodarske i društvene pojave u razvijenom svijetu

TEME	STUPNJEVI ISPITA	
	Srednji stupanj	Viši stupanj
8.2. Nove gospodarske i društvene pojave u razvijenom svijetu	Nekoliko značajka suvremenog načina života (npr. kino, automobil). Promjena uloge žena.	Preustrojanje svjetskoga gospodarstva nakon završetka rata. Početak raspada kolonijalnog sustava (npr. Indija, Bliski istok).

13. Sluge

Pročitajte ovaj tekst koji vam pomaže u boljem razumijevanju položaja u kojem su se nalazile sluge, i pomoću vlastitih spoznaja odgovorite na postavljena pitanja!

„Agencije za posredovanje slugama obično su smještene u prometnim ulicama, i njihov broj naglo raste. Na vratima i zidovima nalaze se ponude za kućnu pomoćnicu, djevojku za sve, vozara, odgojiteljicu, kuharicu itd. Unutrašnjost poslovnoga prostora razdvojena je ogradom, dio prema ulazu je «čekaonica», a dio preko ograde je «ured». Uza zid čekaonice pričvršćena je smeđe obojena klupa, za «materijal» koji se nalazi na skladištu.

Na pisaćem stolu i ladicama «ureda» rasuta je gomila knjižica za sluge. Njihovi su vlasnici djelomično nazočni, a jedan se dio već mjesecima nije javio po njih.

Ovo je ustanova za prikupljanje sluga.

U ovoj prostoriji započinju karijeru brojne djevojke pristigle sa sela, i ovdje upijaju prve klice pokvarenosti.

Ova prostorija razbija svaku nadu tih djevojaka, i upropaštava njihov moral i budućnost.

Ovo je škola za sluge. Tu će naučiti da postoji i lakši način za zaradu od poštenoga rada.

Agencija za posredovanje slugama jest kasino za sluge, mjesto gdje se griju, tu blebeću po cijeli dan, i tu ismijavaju i kritiziraju žene koje traže sluge, nakon njihova odlaska. Ovdje česta jedna služavka drugoj ako je dobila posao. «No, dobila si odlično mjesto, 3. kat, 4 djece, a gazdarica se nalazi u policijskoj postaji sa svim slugama. Tamo uvijek nedostaje barem jedna srebrna žličica.»

Dakle, ako hoću imati slugu, ponajprije mi je potrebno odobrenje Agencije za posredovanje slugama i zadovoljavanje njihovih zahtjeva.” (*Lajos Molnár: A cselédy és a cselédközvetítés rendszeréről*)

a) Koja su zanimanja na istoj razini sa slugama? Navedite barem dva! (1 bod)

b) Po autorovu mišljenju iz kojega društvenog sloja potječe najveći dio slugu? (1 bod)

c) Zaključite ukratko, kakvo je autorovo mišljenje o slugama! (1 bod)

4 b. d) Stajalište koje društvene skupine zastupa autor? (1 bod)

14. Proširenje glasačkoga prava u Europi

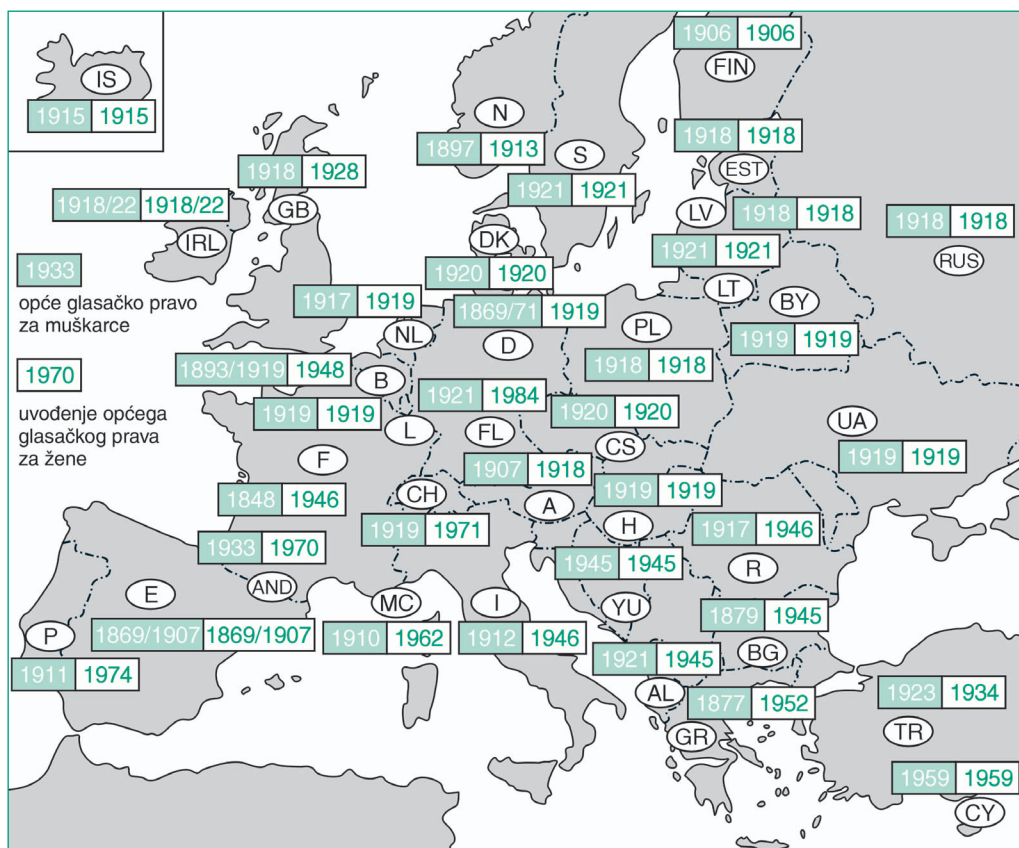
Sljedeći zemljovid prikazuje vrijeme uvođenja općega i glasačkoga prava žena. Na temelju zemljovida, tablice i vlastitoga znanja ustanovite jesu li istinite ove tvrdnje!

Tvrdnje	Točno	Netočno
U Danskoj su opće i glasačko pravo muškaraca i žena uveli zajedno.		
Uvođenje općega glasačkog prava u Europi dovelo je do demokratizacije država.		
Dodjela glasačkoga prava ženama značilo je mogućnost za njihovo aktivno sudjelovanje u političkom životu.		
U najviše europskih država Prvi svjetski rat donio je preokret u borbi za glasačko pravo žena.		

Omjer ženskih zastupnika u njemačkom parlamentu

Godina	1919.	1920.	1924.	1928.	1930.	1932.
Omjer (%)	9,6	8,0	5,7	6,7	6,7	5,6

4 b.

Uvođenje općega glasačkog prava i glasačkoga prava za žene u europskim državama

15. Promjena položaja žena (I.)

Sljedeći izvori prikazuju položaj njemačkih žena poslije Prvoga svjetskog rata. Na temelju analize podataka i vlastitih spoznaja odgovorite na postavljena pitanja!

Podjela zaposlenih žena po njihovu zanimanju (početak 1920-ih godina)		
	Postotak	Broj
Pomoćna radnica	36,0%	4,1 milijuna
Radnica	30,5%	3,5 milijuna
Namještenica i službenica	12,5%	1,4 milijuna
Zaposlena u kućanstvu	11,4%	1,3 milijuna
Samostalna	9,6%	1,1 milijuna

Broj ženskih zastupnika u njemačkom parlamentu			
Godina	Broj zastupnika u njemačkom parlamentu	Od toga ženski zastupnici	Njihov omjer u postotcima
1919.	423	37	8,7
1919.	–	41	9,6
1920.	463	37	8,0
1924.	472	27	5,7
1924.	493	33	6,6
1928.	490	33	6,7
1930.	577	39	6,7
1932.	608	34	5,6
1932.	582	35	6,1
1933.	558	21	3,8
1933.	661	0	0,0

„Počevši od kraja 19. stoljeća porasla je potražnja za ženskom radnom snagom, pogotovo u uredima i dućanima, i zahvaljujući određenim uslugama, kao što su telefonske centrale i njega bolesnika. Treći sektor postupno se širio ...” (E. J. Hobsbawm: *Doba krajnosti. Kratka povijest 20. stoljeća*)

Sažetak o njemačkim pravnim propisima za odnose bračnih drugova između dva svjetska rata:

- U bračnim sporovima krajnja odluka uvijek pripada mužu. Žena može donositi odluke koje se odnose na vođenje kućanstva i odgoj djeteta.
- Žena ima pravo na potpisivanje ugovora o radu, ali samo s dopuštenjem svoga muža. Muž može otkazati ugovor i prije isteka otkaznog roka.
- Muž ima pravo na cijelu imovinu žene ako nije potpisan ugovor o podjeli imovine.
- Muž ima pravo odlučivanja u vezi s oblačenjem i načinom života žene.

a) Na kojem se području života mogu uočiti najvažnije promjene u životu žena, u usporedbi s prijašnjim vremenima? Obrazložite odgovor! (2 boda)

b) Na kojem su području života žene bile u nepovoljnom položaju? Obrazložite odgovor! (1 bod)

c) Na temelju podataka iz tablice zaokružite odgovor koji je po vašemu mišljenju točan! (1 bod)

4 b.

- A) Nakon Prvoga svjetskog rata korjenito se promijenio društveni položaj žena.
 B) Prvi svjetski rat samo je ubrzao razvoj započet na prijelazu stoljeća.
 C) Žene su i nadalje bile u potisnutom i pravno nezaštićenom položaju.

16. Promjena položaja žena (II.)

Na temelju podataka iz tablica i vlastitih spoznaja prikažite formiranje društvenog položaja žena između dva svjetska rata!

a) Zaposlene žene

Podjela zaposlenih žena po njihovu zanimanju na početku 1920-ih godina u Njemačkoj		
	Postotak	Broj
Pomoćna radnica	36,0%	4,1 milijuna
Radnica	30,5%	3,5 milijuna
Namještenica i službenica	12,5%	1,4 milijuna
Zaposlena u kućanstvu	11,4%	1,3 milijuna
Samostalna	9,6%	1,1 milijuna

„Počevši od kraja 19. stoljeća porasla je potražnja za ženskom radnom snagom, pogotovo u uredima i dućanima, i zahvaljujući određenim uslugama kao što su telefonske centrale i njega bolesnika. Treći sektor se postupno širio ...” (E. J. Hobsbawm: *Doba krajnosti. Kratka povijest 20. stoljeća*)

b) Žene u politici:

Broj ženskih zastupnika u njemačkom parlamentu			
Godina	Broj zastupnika u njemačkom parlamentu	Od toga ženski zastupnici	Njihov omjer u postotcima
1919.	423	37	8,7
1919.	–	41	9,6
1920.	463	37	8,0
1924.	472	27	5,7
1924.	493	33	6,6
1928.	490	33	6,7
1930.	577	39	6,7
1932.	608	34	5,6
1932.	582	35	6,1
1933.	558	21	3,8
1933.	661	0	0,0

„... do Drugoga svjetskog rata bilo je nezamislivo da u bilo kojoj državi, u bilo kakvim okolnostima žena ima visoku političku funkciju.” (E. J. Hobsbawm: *Doba krajnosti. Kratka povijest 20. stoljeća*)

c) Položaj žena u braku:

Sažetak o njemačkim pravnim propisima za odnose bračnih drugova između dva svjetska rata:

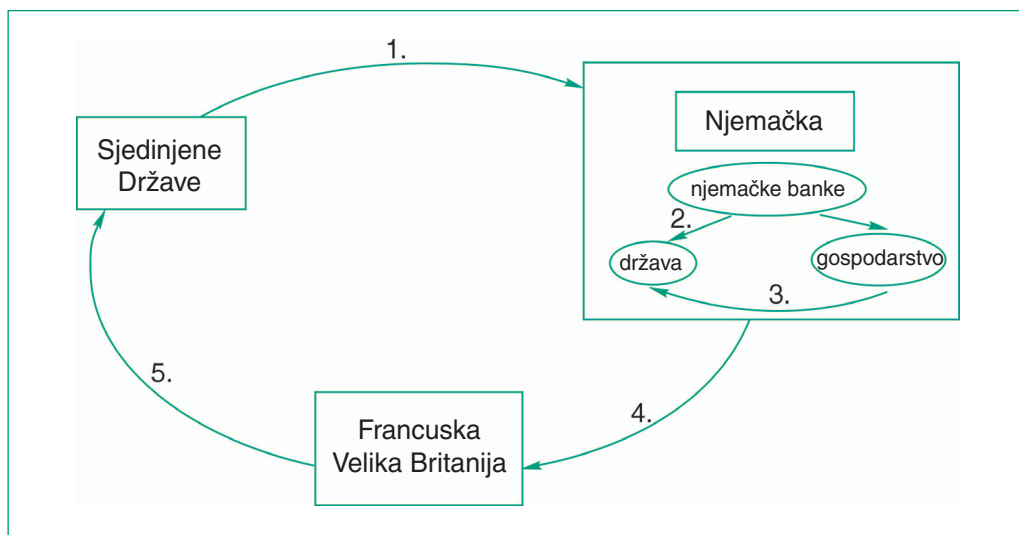
- U bračnim sporovima krajnja odluka uvijek pripada mužu. Žena može donositi odluke koje se odnose na vođenje kućanstva i odgoj djeteta.
- Žena ima pravo na potpisivanje ugovora o radu, ali samo s dopuštenjem svoga muža. Muž može otkazati ugovor i prije isteka otkaznog roka.
- Muž ima pravo na cijelu imovinu žene ako nije potpisan ugovor o podjeli imovine.
- Muž ima pravo odlučivanja u vezi s oblačenjem i načinom života žene.

„Možemo ustanoviti da se 1890-ih godina tipična majka iz radničke klase udala dok joj je bilo 20-ak godina, i budući da je deset puta zatrudnjela, provela je 15 godina kao trudnica ili odgojem djeteta mladeg od godinu dana. Za to je vrijeme stalno radala djecu. Danas [1958.] majka na tu djelatnost troši svega četiri godine. To vremensko razdoblje smanjilo se za dva naraštaja i u znatnoj mjeri proširilo slobodu žena. To se dogodilo zahvaljujući tome što su žene mogle kontrolirati začecje.” (R. M. Titmuss, *sociolog*)

21 b.

✓ 17. Gospodarske veze velesila

Crtež prikazuje gospodarske veze među velesilama koje su nastale nakon Prvoga svjetskog rata. Upišite kraj odgovarajućih pojmova broj strelica koje simboliziraju veze!

5 b.

odštete _____

porezi _____

isplata kredita _____

otplata ratnih zajmova _____